

Mag. DV nr 30/10

Vitneforklaringen

Personalialia

Når du skal avgi forklaring blir du først spurt om navn, fødselsdato, bopel og yrke. Deretter blir du spurt om du på noen måte er i slekt med tiltalte. Også andre forhold, som felles økonomiske interesser, må du opplyse om.

Forsikring

Du må avgi forsikring før du forklarer deg. Først vil rettens leder formane deg om å forklare den rene og fulle sannhet uten å legge skjul på noe. Dette skal du avgi forsikring om. Stående sier du: "Det forsikrer jeg".

Forklaring

Du blir så bedt om å forklare i sammenheng det du vet om saken. Du kan godt be om at det blir stilt spørsmål hvis du synes det er lettere. Når du har forklart deg, vil som regel advokatene og deretter dommeren stille deg spørsmål. Hvis du er i tvil eller ikke husker det som skjedde, så si fra om det. Du kan bruke notater til støtte for hukommelsen, men selve forklaringen skal være muntlig.

En som er pågrepet eller fengslet, må finne seg i at politiet avhører ham, men han har ingen plikt til å avgi forklaring. Vitner har som hovedregel ikke plikt til å forklare seg overfor politiet. Unntak gjelder for offentlige tjenestemenn og andre som handler på vegne av stat eller kommune så lenge det kan skje uten å krenke taushetsplikt. Etter en lovendring i 2002 har mistenkte og et vitne plikt til å møte for politiet for å avklare om han eller hun er villig til å forklare seg for politiet selv om mistenkte og vitnet ikke kan pålegges å forklare seg.

Dersom et vitne skulle nekte å avgi politiforklaring, må det i tilfelle fremstilles for tingretten, hvor det har forklaringsplikt, såkalt rettslig avhør. Unntak fra vitneplikten gjelder bl.a. hvor vitnet står i et nært slektskapsforhold til siktede eller tilhører en yrkesgruppe som har taushetsplikt om betrodde forhold. Den som er siktet i saken, har ikke plikt til å forklare seg overfor retten. Han kan heller ikke straffes dersom han gir en usann forklaring om det forhold han er siktet for. Disse reglene gjelder tilsvarende når et vitne forklarer seg under hovedforhandlingen i en straffesak. Under avhør av vitner i retten vil normalt siktede ha rett til å være til stede. Retten kan imidlertid i nærmere angitte tilfeller, f.eks. ved anonym vitneførsel (se VITNE), bestemme at siktede skal forlate rettssalen under avhøret. I sedelighetssaker vil dommeren kunne bestemme at avhør av et vitne under 14 år eller med psykisk utviklingshemming skal skje utenfor rettsmøte (såkalt dommeravhør). Siktede vil ikke ha krav på å være til stede ved slike avhør. Har siktede forsvarer, vil forsvareren normalt bli gitt anledning til å overvære avhøret.

Politiet og retten vil etter nærmere regler som fastsettes av Kongen (regjeringen) kunne ta lydopptak av forklaringer som avgis av mistenkte/siktede og vitner. Ved dommeravhør i sedelighetssaker skal avhøret normalt tas opp ved videoopptak.

Vitnet avhøres ordinært ved at de møter for den dømmende retten. Alternativt kan det holdes bevisopptak ved en domstol der vitnet oppholder seg. Dessuten blir fjernavhør stadig mer utbredt. Dette vil si at vitnet forklarer seg ved telefonavhør eller ved videokonferanse fra et annet sted enn der rettssaken foregår.

Alle som blir innkalt som vitner i retten har plikt til å møte. Dommerne bygger sin avgjørelse på de bevis som blir ført i retten. Det er derfor av avgjørende betydning at de som har kjennskap til forhold som kan belyse saken avgir forklaring.

I straffesaker har vitner i utgangspunktet plikt til å møte uansett hvor lang reise de har til rettslokalet. Er avstanden lenger enn 800 kilometer med buss, tog eller fly eller 125 km på annen måte, kan retten etter nærmere regler fritta vitnet fra å møte. Vitnet vil da ofte kunne forklare seg ved bevisopptak for retten der vitnet oppholder seg eller ved telefonavhør. Forutsetningen for telefonavhør er normalt at vitneprovet ikke er av avgjørende betydning for saken. Telefonavhør foregår ofte ved at vitnet møter på lensmannskontoret eller i retten der vedkommende oppholder seg.